

بسم الله الرحمن الرحيم

تبادلات آکادامیک , راهبرد نفوذ

(مطالعه موردی دیپلماسی عمومی آلمان در قبال ایران)

محمد پور خوش سعادت ۱

مقدمه :

بلوک غرب با توجه به شناختی که از پتانسیل های عقیدتی و سیاسی و نظامی جمهوری اسلامی بدست آورده است ، با واقع نگری ، اقدام به طرح ریزی های بلند مدت نموده ، تا استحاله و براندازی جمهوری اسلامی طی دراز مدت محقق شود و در این راستا در سدد تربیت نیرو و یار گیری در داخل ایران برای اهداف بلند مدت خود از طریق شبکه های روشنفکری ، اپوزیسیون ، فعالان مدنی ، فعالان کارگری و دانشجویی نموده است.

از انجایی که امکان دارد فعالان هریک از گروههای پیش گفته به نحوی دارای پتانسیل های آرمانی و یا میهن پرستانه باشند و در شرایط مبارزه علیه جمهوری اسلامی امکان گزینش نمودن فعالان سیاسی و مخالفان ایران وجود ندارد لذا بلوک غرب برای تربیت نیروی مطیع و هماهنگ با " جهان بینی مسیحی " سرمایه گذاری های گسترده ای انجام داده است تا پس از نابودی نظام اسلامی نیز دچار مشکل کمبود نیروی مطیع بلوک غرب ، نگردد. (پور خوش سعادت: ۱۳۸۷)

دیپلماسی عمومی به جهت تحول در ساختار قدرت جهان و جابجایی منابع قدرت از سخت به نرم از یک سو، و افزایش نقش افکار عمومی در مناسبات بین المللی، تأثیرگذاری فرهنگ بر روابط بین الملل و تأثیرگذاری مردم در تعیین سیاست های داخلی و خارجی از سوی دیگر ، جایگاه بسیار ممتازی را در راهبردهای سیاسی - امنیتی کشورها پیدا کرده است. در این تاکتیک که از روش اقتناع و نه تهدید بهره گرفته می شود، عموم مردم و نخبگان جامعه هدف مخاطب قرار می گیرند. بخشی از دیپلماسی عمومی در جنگ نرم از طریق ارتباطات آموزشی - فرهنگی و با هدف یارگیری، نخبه پروری و در نهایت ایجاد و استقرار شبکه ای کاملاً وابسته در کشور هدف پیگیری می شود. ادوارد برمن در کتاب کنترل

1- دانشجوی دوره دکتری جامعه شناسی سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز - foumani.ir

فرهنگ، این مسئله را تبیین کرده است که برخی مؤسسات به اصطلاح بین المللی، در قالب تأسیس دانشگاه و مرکز علمی در کشورهای جهان سوم و با عناوین مردم پسندی همچون کمک به رشد و توسعه کشورهای جهان سوم و تربیت معلم و مربی و پرورش استاد و کمک به رشد علمی و آموزشی مردم، در حقیقت بدنبال نفوذ در فرهنگ و ارزش های آنها هستند و می کوشند تا نخبگان علمی آنها را در جهت منافع غرب هدایت کنند (شریفی، ۱۳۸۹: ۱۱۷).

نگارنده در این نوشتار به مقوله تبادلات آکادمیک به عنوان از یکی از بخش های دیپلماسی عمومی و موثر ترین و مهمترین راه نفوذ پرداخته و در پایان نیز، به معرفی و جایگاه موسسه تبادلات آکادمیک آلمان و مهمترین تهدیدهای فراروی انقلاب اسلامی در حوزه علمی و فرهنگی پرداخته است.

مرور ادبیات نظری

دیپلماسی عمومی ۲

دیپلماسی عمومی به نوعی دیپلماسی گفته می شود که فراتر از دیپلماسی سنتی و مولفه های آن عمل می کند و از آنجا که توان ورود و تاثیرگذاری بر بطن جوامع را دارد، بسیار مورد توجه حکومت ها و دولت مردان قرار گرفته و در عصری که نرم افزار، تنها عامل و بستر تغییر از درون در جوامع هدف محسوب می شود، ابزاری شناخته شده و کارآمد جهت اعمال تغییرات تدریجی و کسب اهداف سیاست خارجی در پوشش و قالب قدرت نرم خواهد بود (آشنا، ۱۳۸۳: ۲۴۰).

دیپلماسی عمومی ابزار قدرت نرم

نای دیپلماسی عمومی را ابزار قدرت نرم، قدرت اقناعی مبتنی بر جاذبه های خود که برای جلب موافقت عمومی طراحی شده است، می بیند (Nye, 2004: 5).

دیپلماسی عمومی به عنوان اصلی ترین مولفه قدرت نرم، کارکرد گسترده ای می تواند در سیاست خارجی داشته باشد و در بعضی مواقع حتی بعنوان موتور پیش برنده و سیاست خارجی عمل می کند؛ در حوزه دیپلماسی عمومی، مناسبات فرهنگی، تولید و پخش برنامه های تلویزیونی گسترش اینترنت، ارتباطات علمی، دانشگاهی، دانشجویی و به

طور کلی هرآنچه که خارج از کنترل دولت باشد، جای می‌گیرد و در واقع با دیپلماسی عمومی در حوزه گسترده تر فرهنگ و ارزش ها جای می‌گیرد، همچنین سازمان های غیردولتی ها نیز می‌تواند مسیر دیپلماسی عمومی راه هموار سازد (مگی، ۱۳۸۲: ۱۹۲).

امروزه به علت ظهور بازیگران متعدد، پیچیدگی روابط میان دولت‌ها، گرایش از دوجانبه گرایی به چندجانبه گرایی در چهارچوب سازمان‌های بین المللی، زوال قدرت تصمیم گیری سفرا، ایجاد دیپلماسی فردی، بهره گیری بیشتر از متخصصان، افزایش و تعدد معاهدات بین المللی، رشد و اهمیت رسانه ها، بویژه اینترنت، ظهور انواع گوناگون بازیگران غیر حکومتی و بالاخره گسترش اجتماع بین المللی، در مجموع تصویر جدیدی از دیپلماسی ارائه می‌دهند که به کلی با مختصات دیپلماسی حتی یک دهه گذشته متفاوت است. این وضعیت سبب گردیده تا دیپلماسی از لحاظ موضوع، هدف و ترکیب دستخوش دگرگونی اساسی شده و از تاکید بر سیاست اعلی (مبتنی بر مسائل نظامی و امنیتی) به سوی سیاست سفلی (مسائل اقتصادی، رفاهی، تکنولوژیک و زیست محیطی) گرایش پیدا کند (قوام، ۱۳۸۴: ۱۸-۷).

براساس تعریف و ویژگی ها، یکی از مهم ترین عناصری دیپلماسی عمومی برنامه مبادلات فرهنگی و آموزشی می باشد.

جوزف نای ۳ معتقد است که دیپلماسی عمومی دارای سه جنبه است:

بعد اول: ارتباطات روزانه است که چارچوب و زمینه تصمیم های سیاست داخلی و خارجی را تبیین می کند. دولتها باید بر تأثیر اقدامات خویش و آثار این اقدامات بر وجهه بین المللی کشور خود واقف باشند.

بعد دوم: ارتباطات راهبردی است که شباهت زیادی به مبارزات سیاسی و تبلیغی دارد. در این مبارزات، رویدادها و ارتباطات نمادین به منظور پیشبرد سیاستهای دولت ها طرح ریزی میشود.

بعد سوم: گسترش روابط پایدار با افراد کلیدی از راه اعطای بورس تحصیلی، تبادلات فرهنگی و دانشگاهی، آموزش، برگزاری همایشها و دسترسی به مجاری ارتباطی است. از نظر نای، اهمیت مبادله های فرهنگی و علمی آمریکا به این دلیل است که بسیاری از رهبران مهم جهان را آموزش می دهد. (Nye, 2004b:32).

ارتباط با رهبران آینده هر کشوری و تربیت آنها در راستای مقاصد جهانی سازی مبتنی بر ارزش های امریکایی، به قدری برای ایالات متحده حایز اهمیت است که زمانی کالین پاول وزیر امور خارجه وقت امریکا نیز گفته بود: من فکر می کنم برای کشور ما هیچ دارایی با ارزشمندتر از دوستی رهبران آینده جهان که در اینجا تحصیل کرده اند، نیست. (نای، ۱۳۸۷ : ۱۰۱).

تبادلات دانشگاهی ۴

تبادلات دانشگاهی به مجموعه ای از اقدامات بین المللی می گویند که در محدوده فعالیت های دانشگاهی قرار می گیرد. تبادلات دانشگاهی از مولفه های علمی و فرایندهای آموزشی، در ابعاد ارتباطات و اطلاعات و با محتوای علم و فناوری و حوزه های علوم انسانی و نظری بهره برده و در صدد ایجاد تأثیر و تغییرات نسبتا پایدار در توانمندیها، باورها و نگرش های مخاطبان فراملی خود می باشد. ۵.

تبادلات دانشگاهی، از ابزارهایی همچون برنامه های بین المللی سازی آموزشی در حوزه های برنامه های مبادله، اعطای بورس های تحصیلی، همکاریهای مشترک علمی و آموزشی، تأسیس دانشگاههای بین المللی، آموزش های مجازی و از راه دور، برندسازی علمی، گردشگری آموزشی، تبلیغات و بازاریابی علمی و آموزشی و فرایندهای تولید و گسترش دانش بومی، استفاده می نماید. در این نوع دیپلماسی، دانشگاهها، برنامه های درسی و آموزشی، اساتید و محققان به مثابه

---

4 - Academic Exchange

۵- جوزف نای تئوریسین قدرت نرم در این خصوص با ذکر تاریخچهی مبادلات دانشگاهی و تماسهای فرهنگی عالی و با استناد به صحبت یکی از مقامهای ارشد شوروی سابق در این خصوص می نویسد: «الگ کالوگین یکی از مقامهای بلند پایهی «کا.گ.ب»، گفته بود که با نگاهی به گذشته و قبل از سال ۱۹۹۷ می توان دریافت که مبادلات دانشگاهی برای اتحاد جماهیر شوروی همانند اسب تروا بود. این مبادلات نقش بزرگی را در فرسایش سیستم شوروی ایفا کردند و در طول سال ها مردم را بیش تر و بیش تر آلوده می کردند. (نای، پیشین، صص ۱۰۱-۱۰۴ ۲۷)

دیپلماتهای آموزشی تلقی شده و بنابر میزان قدرت دولتها در ابعاد علمی و آموزشی در راستای مقاصد دولتها عمل می کنند.

آسیمیلاسیون ۶

لغت نامه دهخدا واژه آسیمیلاسیون را متشبه سازی معنی کرده است و به این موضوع اشاره نموده که انسان خودش را عمدا یا غیر عمد شبیه شخص دیگری بسازد یعنی خودراشبه دیگری ساختن. اما فراینده آسیمیلاسیون را می توان اینگونه تشریح نمود که در تماس شهروندان کشوری ضعیف با جامعه ای در یک کشور قوی (از نظر ثروت و سرمایه) افراد به سرعت آسیمیله ۷ شده و بعضا خود را در مقابل تمدن جدید باخته و به تقلید رفتار آنان می پردازند. فرد آسیمیله ۸ شده به طور ارادی یا غیرارادی سعی می کند خود را به آن شخص که متجددتر است شبیه کرده و نسبت به مدرنیسم و مظاهر زندگی کشور متجدد، خود را حتی از آنان نیز متعصب تر نشان دهد. در حالی که یک شهروند کشور ضعیف، گذشته اش را با بزرگنمایی می ستاید، فرد آسیمیله به دلیل دگرشیفتگی در بست از گذشته اش بریده و حتی آن را انکار می کند (مردم سالاری: ۱۳۸۶) اما بصورت خلاصه می توان آسیمیلاسیون را شدیدترین حالت

---

6 - Assimilation

۷- (ژان پل سارتر) در مقدمه کتاب «دوزخیان روی زمین» اثر «فرانتز فانون» آنجا که به روشنفکر سازی غرب برای کشورهای شرقی گوشه می زند واژه آسیمیلاسیون را به کار برده است. «عده ای از جوانان آسیایی و آفریقایی را چند ماهی به آمستردام، پاریس، لندن، بروکسل و... می آوریم و در شهر می گردانیم، پس از چند روز لباس اروپایی تنشان می کنیم و اصطلاحات اروپایی را به آنها یاد می دهیم و محتویات فرهنگی شان را ازشان خالی می کنیم، آنگاه شکل بلندگوهای پوک و پوچی می گیرند که باید آنها را به کشورشان بازگردانیم. آن وقت ما هر چه بگوییم، آنها مانند دره ای که صدا را منعکس می کند حرفهایمان را بی آنکه معنایش را بفهمند، تکرار می کنند و آنچه ما عمل کنیم، در حد ادا در آوردن انجام می دهند و خیال می کنند که خودشان هستند که می گویند و انجام می دهند. اینها آسیمیله هستند.

۸- "... آسیمیله انسان نیست، طوطی است... به خاطر آن است که گاه حرفهای قشنگی هم از دهنش خارج می شود، اما خودش نمی شنود، نمی فهمد..." (شریعتی، ۱۴۳) دکتر علی شریعتی مجموعه آثار ۳۳ / گفتگوهای تنهایی / ص ۸۴۳

فرهنگ‌پذیری دانست. بی تردید مهم‌ترین راه انتقال فرهنگ همان آموزش و پرورش می‌باشد که خود چند مرحله را شامل می‌شود.

پروژه جذب نیرو و فرایند آسیمیله سازی

- ۱- اولین مرحله، شناسایی و جذب عناصر و مجموعه‌های استراتژیک می‌باشد که جامعه‌ی هدف در یارگیری ۹، شامل دانشگاهیان، نخبگان (علمی فرهنگی اجتماعی و سیاسی)، روزنامه نگاران و خصوصاً زنان و دختران می‌باشند. که اینگونه افراد را پوشش می‌دهد که احتمال زیادی وجود دارد تا در آینده در کشور خود از افراد تاثیر گذار باشد.
- ۲- مرحله دوم نخبه پروری ۱۰ می‌باشد آنچه که به دانشجویان جذب شده آموزش داده می‌شود، عبارتند از:
  - بهترین نوع حکومت موجود در جهان توسط غربی‌ها ایجاد شده است، -قبول ارزش‌های ایجاد شده غربی و شیوه آنان تنها راه رستگاری است، -نحوه زندگی غربیان، بهترین نوع موجود زندگی است و دلیل آن این است که بقیه دنیا از آنها تبعیت می‌کنند یا مشتاق آن هستند. (انصاری، ۱۳۸۸: ۱۲)
  - همپنین، نحوه تأسیس، توسعه و تقویت نهادها و سازمان‌های غیردولتی -بسترسازی برای نافرمانی مدنی و مبارزات خشونت‌پرهیز -چگونگی ارتباط مستمر و مؤثر یا افراد و سازمان‌های مورد نظر در غرب -اشاعه و ترویج واژه‌های موردپسند مانند دموکراسی، مشارکت، جامعه مدنی، توسعه سیاسی، کثرت‌گرایی (پلورالیسم)، جامعه باز، استحاله و توافق و همکاری.

---

9 - Recruitment

10 - Elite husbandry

بعبارت دیگر هرآنچه که سعی در نفوذ و بسط شان در جوامع هدف دارند، به این دسته از افراد آموزش می دهند. در همین راستا، جوزف نای معتقد است، عقیده ها و ارزش های آمریکا از طریق دانشجویانی که همه ساله از دانشگاه های آنجا فارغ التحصیل می شوند و به کشورهائشان باز می گردند، صادر می شود. (نای، ۱۳۸۷)

۳- وابسته سازی ۱۱

در تبادلات دانشگاهی به خصوص در زمانی که فرد پذیرش شده از کشورهای جهان سوم باشد، این امکان بسیار وجود دارد که فرد در طول دوران تحصیل خود هویتی جدید کسب نماید و از هویت قبلی خود دور شود. چرا که شکل گیری هویت ارتباط مستقیم با تعاملات یک فرد دارد. بر اساس نگاه سازه انگاران تعاملات سبب نهادینه شدن هنجارها در میان افراد و سپس شکل-گیری هویت-های مشترک می گردد. هویت جدید فرد سبب شکل-گیری اهدافی متناسب با آن در ذهن فرد میگردد. این اهداف نیز با فرهنگ کشور میزبان تناسب دارد. اگر کشور مبدا فرهنگ غنی نداشته باشد، این رویداد احتمال بیشتری دارد که رخ دهد. در نهایت باید گفت فرد پس از اتمام دوران تحصیل خود، ناخواسته به عنوان یک فرد حافظ منافع کشور میزبان، در کشور خود فعالیت می-کند. این همان پدیده-ای است که رهبر انقلاب از آن به استعمار فرانو یاد کرده-اند. یعنی افرادی بدون اینکه بخواهند، به طور ناخودآگاه برای اهداف دیگران فعالیت می-کنند. در دهه-های اخیر طرفداران مکتب انتقادی و پست-مدرن-های فوکویی به این مساله توجه نموده اند و تحلیل های بسیاری از این پدیده ارایه داده اند. (مشیر زاده، ۱۳۸۶)

یکی از کارهایی که توسط افراد تغییر هویت داده شده انجام می-پذیرد ترویج فرهنگ و ارزشهای جامعه میزبان، در میان جامعه خود می-باشد. چرا که برای فرد، ارزشها و هنجارهای مطلوب همان ارزشها و هنجارهای جامعه میزبان بوده، لذا در روند فعالیت خود در کشورش سعی در گسترش دادن آن ارزشها و هنجارها می-باشند. نتیجه این عمل

علاوه بر گسترش ارزش های کشور میزبان، دور شدن جامعه کشور هدف از هنجارها و ارزش های بومی خود می-باشد، که اگر این عمل به صورت رویه-ای طولانی مدت و با تعداد قابل توجهی رخ دهد، سبب شکل-گیری پدیده وابستگی فرهنگی در کشور هدف می-گردد.

۴- شبکه سازی ۱۲ : پس از اطمینان از عناصر و نیروهای تربیت شده و مشخص شدن وابستگی کامل علمی-

فرهنگی در خصوص شبکه نمودن این افراد اقدام لازم صورت می پذیرد . انجام این مرحله به معنی نهادینه شدن وابستگی کامل علمی فرهنگی است. ۱۳

به نظر نویسندگان کتاب ساخت شبکه های مسلمانان میانه رو، فعالیت های شبکه سازی گروه های به اصطلاح میانه رو در جوامع مسلمان باید سه سطح را شامل شود:

- ۱- تقویت شبکه های موجود همسو با اهداف و برنامه های غرب
  - ۲- شناسایی شبکه های بالقوه و فراهم کردن زمینه رشد آنها که می توانند در خدمت غرب و اهداف غرب باشند؛
  - ۳- تبلیغ و ترویج کثرت گرایی و تسامح و تساهل که به صورت غیرمستقیم در خدمت شبکه سازی و ایجاد زمینه برای رشد و پیدایش شبکه های متعدد اجتماعی در جهان اسلام قرار گیرد.
- اکثر این موسسات با برگزاری برنامه-ها، و دعوت از افرادی که در گذشته بورسیه موسسه را استفاده نموده-اند، سعی در حفظ ارتباط با آنها می-نمایند. همچنین تلاش می-کنند تا از طریق وسایل ارتباطی مانند شبکه اینترنت ، شبکه-های اجتماعی راه-اندازی نمایند تا ارتباط خود را افراد فارغ التحصیل بیشتر نمایند.هدف از این اعمال حفظ و تقویت هویت

---

12 - Latticework

۱۳- بدون شک، شبکه سازی یکی از فرآیندهای اصلی در طراحی و مدیریت موفق استراتژی براندازی نرم به شمار می آید، چرا که عناصر این شبکه مرتبط و متصل به یکدیگر اقدام نموده، هر کدام سعی در تأثیرگذاری بر بخشی از جامعه را برعهده داشته و نتیجه آن این است که از عملیات های موازی و بی هدف جلوگیری بعمل می آید.

ایجاد شده در افراد کشور هدف است، و جلوگیری از رخ دادن روند معکوس شکل گیری هویت متفاوت از هویت ایجاد شده است.

دیپلماسی عمومی آلمان

مهمترین هدف سیاست خارجی آلمان پس از شکست در جنگ جهانی دوم، اصلاح چهره خود و بازسازی تصویر کلی و افزایش اعتماد جامعه ملل در عرصه جهانی می باشد. دیپلماسی عمومی، قدرت نرم آلمان برای گسترش ارزش ها و اهداف سیاست خارجی آن کشور می باشد. آلمان از دیپلماسی عمومی برای افزایش اعتبار سیاسی و امنیتی، گسترش فرهنگی و کسب منافع تجاری بهره می برد. آلمان برای ایجاد تصویری مثبت و پیش برد دیپلماسی عمومی ترکیبی از اقدام های متنوع هم چون برنامه های فرهنگی و آموزشی، فعالیت های رسانه ای، ارتباطاتی و پژوهشی مطالعاتی، دانشگاهی را به کار می برد.

ارکان عمده دیپلماسی عمومی آلمان متشکل از وزارت امور خارجه، مؤسسه گوته ۱۴، مؤسسه روابط خارجی آلمان ۱۵، نهادهای پژوهشی احزاب ۱۶، دویچه وله ۱۷ و نهادهای بورس دهنده تحصیلی و تحقیقاتی می باشند.

---

14 - Goethe-Institut : www.goethe.de/en/

۱۵- این مؤسسه از حمایت مالی وزارت امور خارجه آلمان برخوردار است. یک کتابخانه تخصصی در شهر اشتوتگارت، مجله "کولتوراوستاش" (تبادل فرهنگی) با چشم انداز فرهنگی بین المللی، و پورتال اینترنتی مهم ترین منابع اطلاعاتی این مؤسسه هستند. حجم و گستردگی بودجه و کار این مؤسسه قابل مقایسه با مؤسسه گوته نیست.

۱۶- این نهادهای پژوهشی شعباتی نیز در خارج از آلمان دارند. فعالیت های این نهادها در عرصه دیپلماسی عمومی مشتمل بر برگزاری سمینارها و میزگردها، برقراری ارتباط با فعالان سیاسی و اجتماعی، اعطای بورس های تحقیقاتی، پیشبرد پروژه های تحقیقاتی، و ارائه اطلاعات در مورد آلمان با هدف تقویت تعاملات با گروه های همسو، جهت دهی به افکار عمومی، و گسترش هنجارها و ارزش های مورد نظر است.

۱۷ - www.dw-world.de

نهادهای بورس دهنده تحصیلی و تحقیقاتی آلمان

تبادلات دانشگاهی یکی از سازوکارهای بسیار مهم در برقراری ارتباط میان نخبگان کشورهای مختلف است. علاوه بر این این پدیده اثر مستقیمی بر انتقال فناوری و گسترش آن در میان کشورهای مختلف دارد. سابقه ای نیز طولانی دارد که تنها در آلمان این سابقه به ۱۹۲۵ میلادی می رسد. که موسسه آکادمی آلمان راه اندازی گردید و از طریق آن مبادلات دانشگاهی صورت پذیرفت. (Michels, Eckard , 2004: p209)

اعطای بورس و تبادلات آکادمیک مهم ترین دستورکار فرهنگی بخش آموزش و تحقیقات دیپلماسی عمومی آلمان است. ارتباط و شبکه سازی فارغ التحصیلان دریافت کننده بورس، و حمایت از مشارکت دانشگاه های آلمانی با دانشگاه های کشورهای دیگر نیز در همین راستا در دستور کار قرار دارد. به علاوه برنامه های تبادل دانش آموزی و دانشجویی با هدف معرفی بهتر آلمان به مخاطبان، و برقراری ارتباط بین شهروندان آلمانی و فراگیران کشورهای دیگر دنبال می شود. در این زمینه، نهادهایی چون بنیاد شهبانو لویزه، سازمان مبادلات آموزش و پرورش، و مؤسسه تبادلات بین المللی جوانان و نوجوانان فعالیت دارند. تأثیرگذاری بر ذهن نخبگان برای سیاستمداران آلمان حایز اهمیت است. این نخبگان در آینده می توانند جایگاه مناسبی در عرصه اجتماع کسب نمایند و با قضاوت مثبت در مورد آلمان، منافع این کشور بهتر تأمین می شود. ضمن این که برخی از این نخبگان نیز با جذب در جامعه آلمان به توسعه این کشور کمک می کنند.

بورس های تحصیلی

سایت دویچه وله ادامه تحصیل در آلمان و اعطای بورسهای تحصیلی را اینگونه شرح می دهد :

۱- بورس‌های مؤسسه‌ی تبادلات دانشگاهی آلمان "دآآد" (DAAD) ۱۸، مؤسسه‌ی مذکور در چهارچوب بیش از ۱۰۰ برنامه‌ی گوناگون دانشجویان خارجی را برای ادامه‌ی تحصیل در مقاطع گوناگون و یا برای انجام فعالیت‌های تحقیقاتی بورسیه می‌کند. بورس‌های "دآآد" به دانش‌آموختگان واجد شرایط همه‌ی رشته‌ها تعلق می‌گیرد.

۲- بورس‌های ۶ تا ۳۶ ماهه‌ی "DAAD" - لایب‌نیتس " ویژه‌ی دانشجویان دکترا و فوق دکترا

۳- بورس‌های ۱۲ تا ۶ ماهه‌ی "DAAD" - هلم هولتس " ویژه‌ی دانشجویان برجسته‌ی خواستار گذراندن دوره‌های دکترا و یا فوق دکترا

۴- بنیاد کُنراد آَدِناوئر ۱۹ این بنیاد، که به حزب دموکرات مسیحی وابسته است، با پشتیبانی مالی خود از دانشجویان خارجی، برای آنان امکان تحصیل در آلمان را فراهم می‌کند و به آنان این فرصت را می‌دهد که معلومات خود را در رشته‌ی مورد نظر گسترش دهند و حتی در رشته‌ی خود رساله‌ی دکترا بنویسند. هدف این نهاد از اعطای بورس به دانشجویان خارجی این است که این دانشجویان پس از پایان تحصیل و بازگشت به کشورهای خود، در زمینه‌های علمی، اقتصادی، سیاسی، مدیریتی و یا در رسانه‌های گروهی و نهادهای بین‌المللی به فعالیت بپردازند.

۱۸- هدف مؤسسه دآآد تولید علم نیست، بلکه مؤسسه‌ای که نقش یک نهاد حمایتی را ایفا می‌نماید. در طول دوران بورس، این مؤسسه از هیچ اهرم تنبیهی استفاده نمی‌نماید، بلکه رویکرد کلی آن به کار بردن اهرم تشویقی است. برای این مؤسسه چند مساله مهم وجود دارد. اول یادگیری زبان آلمانی است. در سال ۸۸ شمسی ماهانه پرداختی به هر دانشجوی ایرانی که از طرف این مؤسسه پذیرفته شده بود، هزار یورو بوده است در صورتیکه برای یادگیری زبان آلمانی هرماه مبلغ ۱۴۰۰ یورویی به دانشجوی پرداخت می‌کردند که نحوه مصرف آن نیز متناسب با شرایط فرد بود. (پور خوش سعادت ۱۳۸۷)

۵- بنیاد هاینریش بُل , این بنیاد وابسته به حزب سبز آلمان است و در زمینه‌های گوناگونی مانند گسترش دموکراسی، مسائل زیست‌محیطی، خشونت‌ستیزی و همبستگی در سطح بین‌المللی به فعالیت می‌پردازد. با در نظر داشتن این برنامه‌ها، این بنیاد سالیانه ۸۰ تا ۱۰۰ دانشجوی را بورسیه کرده و به پشتیبانی آن‌ها در طول تحصیل می‌پردازد. این پشتیبانی مالی به دانشجویان آلمانی و خارجی واجد شرایط از تمام رشته‌های تحصیلی تعلق می‌گیرد. راندمان بسیار خوب تحصیلی و تعهد اجتماعی- سیاسی دانشجوی، دو شرط لازم برای دریافت بورس از این بنیاد هستند. بورسیه‌شوندگان می‌باید آمادگی خود را برای تقبل مسئولیت نشان داده و فعالانه در جهت اهداف نهاد قدم بردارند. دانشجویانی که خواستار دریافت این بورس هستند، باید در یکی از مراکز آموزش عالی آلمان ثبت‌نام شده و تحصیلات مقدماتی را به پایان رسانده باشند.

۶- بنیاد فریدریش اِبرت ۲۰ , بنیاد فریدریش اِبرت وابسته به حزب سوسیال-دموکرات آلمان است و از دانشجویان و پژوهشگران خارجی که در یکی از مراکز علمی آلمان قصد تحصیل دارند، پشتیبانی مالی می‌نماید. دانشجویان همه‌ی مقاطع تحصیلی سواى مقطع دکترا که مایل به دریافت بورس از این بنیاد هستند، تنها به شرطی این بورس را دریافت می‌کنند که ابتدا در یک دانشگاه آلمانی نام‌نویسی شده و در حال تحصیل باشند. پس از اعلام موافقت با ادامه‌ی تحصیل در مقاطع تکمیلی و دکترا از سوی یکی از دانشگاه‌ها، متقاضیان می‌توانند برای دریافت بورس اقدام نمایند. به درخواست دریافت بورس از خارج از کشور ترتیب اثر داده نمی‌شود. تنها پس از نام‌نویسی و آغاز تحصیل در مراکز آموزش عالی آلمان، می‌توان برای دریافت این بورس اقدام کرد. این نهاد سالیانه ۴۰ بورس تحصیلی به دانشجویان اعطا می‌کند و دانشجویان کشورهای افریقایی، آسیایی، آمریکای لاتین و اروپای شرقی از شانس بیشتری برای دریافت این بورس برخوردارند.

۷- بنیاد فریدریش نُویمان ۲۱ به حزب لیبرال (FDP) آلمان نزدیک است و به دانشجویان خارجی در مقاطع گوناگون تحصیلی بورس اعطا می‌کند. دانشجویان دکترا هم می‌توانند بورس این نهاد را دریافت کنند مشروط بر این‌که موضوع رساله‌ی دکترای آنان هم از لحاظ علمی جالب توجه و هم برای جامعه ارزشمند باشد. شرایط لازم برای دریافت این بورس عبارتند از: ۱- استعداد بالاتر از حد معمول در رشته‌ی انتخابی ۲- قابل اطمینان بودن و آمادگی به عهده گرفتن مسئولیت‌های اجتماعی ۳- داشتن تعهد اجتماعی- سیاسی نشأت گرفته از طرز فکری آزادی‌خواه ۴- انتظار این بنیاد از بورسیه‌شوندگان این است که این افراد پس از پایان تحصیل به سرزمین خود بازگشته و دانش آموخته را در راه رفاه هموطنان خویش به کار گیرند.

۸- بنیاد هانس زیدل ۲۲ این بنیاد به حزب سوسیال- مسیحی آلمان (CSU) در ایالت بایرن وابسته است. بورس این بنیاد بنیاد به دانشجویان فوق دکترا که دارای شرایط زیر هستند تعلق می‌گیرد: جوان‌تر از سی و دو سال، معدل بالا، معلومات زبان آلمانی خوب، فعال بودن در زمینه‌های اجتماعی- سیاسی، جهان‌بینی مسیحی (پور خوش سعادت ۱۳۸۷)

شرایط دریافت بورس برای تحصیل در دانشگاه‌های آلمان

کاوه بهرامی گزارشگر سایت دویچه وله شرایط دریافت بورس را در مطلبی با عنوان "شرایط دریافت بورس برای تحصیل در دانشگاه‌های آلمان" اینگونه شرح می‌دهد: در آلمان هشت موسسه وجود دارد که عمده فعالیتشان مربوط به حمایت مالی از دانشجویان خارجی است. این موسسات ممکن است، وابسته به یک حزب سیاسی در آلمان باشند یا گروهی مذهبی را نمایندگی کنند.

---

۲۱ - Die Friedrich- Neumann- Stiftung

۲۲ - Die Hanns-Seidel-Stiftung

از شرایط دریافت بورسیه تحصیلی در آلمان، می‌توان به نمرات خوب در مقطع کارشناسی، اتمام تحصیل در موعد مقرر و همچنین شرکت در سمینارهایی که از سوی موسسه مورد نظر برگزار می‌شود، اشاره کرد. علاوه بر این، نامه پذیرش از استاد راهنما، بخصوص برای دانشجویان مقطع دکترا الزامی است. آنچه برای اکثر موسسات اهمیت دارد، اطمینان از بازگشت متقاضی به کشورش پس از اتمام دوران تحصیل در آلمان است، تا از این طریق علاوه بر انتقال تجربیاتش به سایرین، وجهه مثبتی نیز از جامعه و فرهنگ آلمان به مردم کشور خود منتقل کند. موسسه "کنراد آدناور"، یکی از افرادی است که بدون موافقت آنها، بورسیه تحصیلی به دانشجویان خارجی تعلق نخواهد گرفت. او در ارتباط با شرایطی که امکان دریافت بورسیه تحصیلی را آسان می‌کند، می‌گوید: «آنچه در کنار نمرات خوب در رشته تحصیلی اهمیت دارد، شخصیت فرد متقاضی است. ما تنها به دنبال افراد تحصیل کرده نیستیم، بلکه برای ما افرادی در اولویت قرار دارند که به لحاظ شخصیتی علاقه مند به بهبود اوضاع در کشورهايشان هستند». (پور خوش سعادت ، ۱۳۷۸)

انگیزه های لازم برای دریافت بورس

سایت (cairo.daad) ۲۳ وابسته به موسسه DAAD در مطلبی با عنوان "اطلاعات عمومی"، دریافت بورس را به عواملی همچون هوش سرشار و یا نمره های خوب مربوط نمی‌داند بلکه، انگیزه شخصی و اجتماعی را جزو شرایط اعطاء بورس قلمداد می‌کند. برای حزبهای دموکراتیک در آلمان روشن شده است که نیروهای علمی امروز تصمیم گیرندگان فردا هستند. بنابراین کمکهای مالی به دانشجویان خارجی و دکترا در راستای اهداف سیاسی آلمان می‌باشد. زیرا کسی که در آلمان تحصیل کرده است و با بازار و فرهنگ این کشور آشنایی دارد، بعد از تحصیل به دنبال برقراری ارتباط با شرکتهای آلمانی می‌باشد. این مؤسسه ها بخصوص به دانشجویان مستعد یاری می‌دهند. دارا بودن انگیزه شخصی و اجتماعی داوطلبان همواره جزو شرایط مهم بوده است؛ همچنین آمادگی وارد کردن معلومات کسب

شده در آلمان به کشور خود بعد از تحصیل. به جز حمایت مالی بورسیه ها کمک های دیگر دریافت می کنند، بطور مثال در دانشگاه توسط استاد راهنما حمایت علمی می شوند و امکان شرکت در گردهمایی های مؤسسه شرکت کنند. (پور خوش سعادت ، ۱۳۸۷)

متصل کردن دانش آموختگان ایرانی ، دانشگاه های آلمان

در سایت سفارت آلمان در تهران ۲۴ در خصوص شبکه فارغ التحصیلان ایران-آلمان اینچنین آمده است. آیا در آلمان تحصیل کرده اید یا فرصت مطالعاتی خود را در آلمان گذرانده اید؟ ما مایل هستیم پس از بازگشت شما به ایران، با شما ارتباط داشته باشیم. شما می توانید در شبکه ی فارغ التحصیلان ایرانی از دانشگاه های آلمان در تهران فعالیت کنید.

شبکه فارغ التحصیلان ایران-آلمان

"از پاییز سال ۲۰۰۳ اعضای شبکه فارغ التحصیلان ایران-آلمان ۲۵ یکدیگر را به طور مرتب ملاقات کرده و چندین همایش در ایران برگزار کرده اند. پنجمین سمپوزیوم ژیان "دانش مدیریت و نوآوری در تحصیلات عالی" در تاریخ ۳ تا ۶ شهریور ۱۳۸۷ در دانشکده ی کارآفرینی دانشگاه تهران برگزار شد."

جمعیت فارغ التحصیلان دانشگاه فنی برلین

انجمن فارغ التحصیلان دانشگاه فنی برلین ۲۶ بیش از ۲۰ سال است که فعالیت می نماید. اعضای VIATUB بطور مرتب در تهران در اولین جمعه هر ماه ایرانی با یکدیگر ملاقات می نمایند. VIATUB با حمایت فارغ التحصیلان دانشگاه فنی برلین اقدام به تشکیل سمینار و سمپوزیوم می نماید.

---

۲۴ - www.teheran.diplo.de

۲۵- German-Iranian-Alumni-Network, GIAN

۲۶ - VIATUB

جمع بندی

در این مقاله یکی از راهبردها نفوذ در جنگ نرم از طریق ارتباطات آموزشی فرهنگی و تبادلات آکادمیک بررسی و تبیین گردید. پذیرش دانشجو از کشورهای دیگر ثمرات زیادی برای کشور میزبان دربردارد که به راحتی نمی‌توان از کنار آن گذشت. ایجاد همسویی ارزشی فرد با ارزشهای کشور میزبان مهم ترین محور تبادلات آکادمیک می باشد .

همگرایی فرهنگی که میان فرد و کشور میزبان رخ می‌دهد، در بلند مدت می‌تواند از طرف کشور میزبان مورد استفاده قرار بگیرد. در مجموع می‌توان گفت که سازوکار تبادلات دانشگاهی می‌تواند افرادی را تربیت کند که هویتی همسان با هویت کشور میزبان داشته باشند، و بعد از آنکه آنها به کشورهای خود مراجعه نمودند، به عنوان افرادی عمل کنند که مدافع منافع کشور میزبان بوده، و نوعی حس مشترک میان آنها و کشور میزبان پایدار بماند. هدف اصلی و استراتژی بلوک غرب استحاله‌ی نظام جمهوری اسلامی از درون می‌باشد. استعمارگران فرا نو درصدد شناسایی، نخبه پروری و شبکه سازی برای استفاده از آنان در درون ایران هستند. اگر دشمنان و بدخواهان با یارگیری، نخبه پروری و شبکه سازی شرایط مساعدی در جامعه بیابند یا بعبارت دیگر، بتوانند شرایط را مساعد کرده و در همه قشرهای مردم بویژه نخبگان، جوانان و دانشجویان اثر بگذارند و فرهنگ انقلابی و اسلامی تضعیف شود، هیچ ضمانتی برای بقای انقلاب اسلامی نخواهد بود. به همان دلیلی که رواج فرهنگ انقلابی موجب حرکت در جامعه و پیروزی انقلاب اسلامی شد، به همان دلیل، رواج فرهنگ دیگر نیز موجب شکست انقلاب و فروپاشی نظام برآمده از آن خواهد شد.

خطرات محتمل از این نوع بورس های دولت های غربی و استعمارگر که با هدف، پیشبرد اهداف سیاسی و تجاری و نظامی، امنیتی، کشورمتبوع و بلوک غرب با استفاده از تربیت اساتید و پژوهشگران آینده که در غالب فعالیت علمی و در واقع برای پوششی جهت جنگ نرم و ضربه زدن به اهداف انقلاب اسلامی می باشد بر کسی پوشیده نیست. ولی متأسفانه با وجود مضایق بسیار زیاد برای فعالیت در کشور های غربی توسط جمهوری اسلامی متأسفانه شاهد اعطای مجوز چنین بورسهایی در داخل کشور و توسط مسولان ذی ربط هستیم .

به طور قطع، مسئولان سیاسی و امنیتی کشوری بایست در خصوص بکارگیر فارغ التحصیان وابسته به بورس کشور های خارجی حساسیت بیشتری بخرج دهند ولی متاسفانه مشاهده میگردد بعضا استفاده از این افراد به نیروهای متعهد ترجیح داده می شود.

منابع :

- ۱- شریفی، احمد حسین (۱۳۸۹)، جنگ نرم، قم : انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- ۲- جوزف نای، قدرت نرم : ابزارهای موفقیت در سیاست بین الملل، ترجمه‌ی سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران : دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۸۷، چاپ دوم
- ۲- آشنا، حسام الدین (۱۳۸۳) "فرهنگ، ارتباطات و سیاست خارجی : ارائه مدلی برای دیپلماسی" فصلنامه پژوهشی دانشگاه امام صادق (ع). شماره ۲۱. ۲۶۲-۲۷۲
- ۳- Nye, Joseph S. "The Decline of America's Soft Power". Foreign Affairs 83, no. 3 (2004): 16-20.
- ۴- نای، جوزف (۱۳۸۷)، قدرت نرم : ابزارهای موفقیت در سیاست بین الملل، ترجمه سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران : دانشگاه امام صادق (ع)، چاپ دوم.
- ۵- ناتوی فرهنگی و رابطه آن با آموزش جامعه، مردم سالاری نسخه شماره ۱۷۴۱ - ۲۹/۱۱/۱۳۸۶
<http://www.mardomsalari.com/Template1/News.aspx?NID=20980>
- 6- Michels, Eckard. "promotion of the german language abroad." German History, 2004: p209
- ۷- جاسوس پروری آکادمیک (نگاهی به تربیت جاسوس توسط بلوک غرب در ایران), خبرگزاری فارس , محمد پور خوش سعادت ۱۳۸۷ قابل دسترس در :

<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=8709110732>

- ۸- مگی، چارلز دبلیو و اوجین آر و تیکف (۱۳۸۲)، **سیاست خارجی آمریکا: الگو و روند**، ترجمه اصغر دستمالچی، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت خارجه.
- ۹- قوام، سید عبدالعلی (۱۳۲۱) (از دیپلماسی مدرن به دیپلماسی رسانهای، مجله پژوهش حقوق و سیاست، پاییز و زمستان- شماره ۶۷)
- ۱۰- حمیرا، مشیرزاده. تحول در نظریه‌های روابط بین‌الملل. تهران: سمت، ۱۳۸۶.